

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 2. De Editionibus græcis veteris Testamenti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83614)

luis in Isaiam commentariis, quos posterius scripsit, ut ipse admonet initio præfationis, irridet eos, qui dicerent textum hebræum à Judæis esse falsatum, ut patet ex prob. 1.

Obj. 2. In omnibus editionibus hebraicis desunt in Psalmo decimo tertio hi octo versiculi: *Sepulcrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant: venenum aspidum sub labiis eorum: quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: contritio & infelicitas in viis eorum: & viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.* Atqui hoc non potuit fieri, nisi ex pura malicia Judæorum, qui hos versiculos è textu hebræo eraserunt, ut persuaderent, Apostolum scripturam divinam non citasse fideliter, cum Rom. c. 3. post hæc verba Psalmi 13. *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum,* sic prolecutus est: *Sepulcrum patens est, &c.* citare pergens eundem illum Psalmum. Ergo, &c.

R. 1. S. Hieronymus, ut patet ex præfatione libri 16. in Isaiam, circa hos octo versiculos qui leguntur in Ecclesia tanquam partes Psalmi 13. & ulupantur ab Apostolo Rom. c. 3. nec tamen in hebræo habentur, aliquandiu laboravit, sollicitus, non de textu hebræi integritate, quod notandum est, sed de Apostoli scientia & probitate defendenda. *Capi,* inquit, *ta-citus astuare* (proposita difficultate) *& stuporem mentis vultu pallore signare.* Hebræus, inquam, ex hebræis, secundum legem phariseus, eruditusque ad pedes Gamalielis, aut ignoravit hæc, aut eorum qui lecturi erant abusus est ignorantia. Quorum alterum in-eruditum, alterum callidum est ad malitiam, nec ejus qui dixerit: Etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Et iterum: In simplicitate & sinceritate annu-nciavi vobis verbum.

2. Omni scriptura mente perlustrata, animadvertit hos octo versiculos ab Apostolo de psalmis & Isaiæ esse contextos, & duos primos ad psalmum 5. tertium ad psal. 139. quartum ad psal. 9. quintum, sextum & septimum ad Isaiam, octavum denique ad psal. 35. pertinere. Addit eos, qui *artem contexendarum inter se scripturarum Apostoli nesciebant, quæ sit aptum locum, ubi assumptum ab eo ponerent testimonium, quod absque autoritate in scriptura positum non putabant.* Denique omnes græci tractatores, qui eruditionis sua in psalmos commentarios reliquerunt, hos versiculos ve-ru annotare atque præterire; liquido consentientes in hebraico non haberi, nec esse in Septuaginta Interpre-ribus, sed in editione vulgata, quæ græcè *καὶ* dicitur, & in toto orbe dispersa est.

Vides non solum Hieronymo, cum suos in Isaiam commentarios elucubraret, verum etiam omnibus græcis scripturæ sacre interpretibus, qui ante ipsum scriperant, textus hebraici puritatem exploratam fuisse, neque de Judæis tanquam reis adulteratæ veteris Scripturæ hebraicæ postulandis cogitasse; sed illos pro certo habuisse, præfatos octo articulos psalmo 13. in vulgata editione græca à quibusdam parum peritis fuisse perperam insertos, ratis eos ad psalmum 13. pertinere, eò quod cum verbis hujus psalmi ab Apostolo citatis, aptè connecterentur, & aliunde eos scripturæ sacre partes esse, indubitatum esset propter auctoritatem Apostoli, à quo ut sacra scriptura citantur.

Obj. 3. Judæi ipsi passim affirmant, multa à quibusdam Doctoribus suis mutata esse in libris sacris, quas mutationes vocant correctiones scribarum. Atqui hæc mutationes, seu præteritæ correctiones, sunt veræ depravationes. Ergo ex Judæorum ipsorum confessione habemus, à scribis eorum scripturas hebræas veteratoriè fuisse depravatas.

R. Cum Bellarmino lib. 2. de verbo Dei c. 2. hanc de librorum factorum correctione à scribis facta sententiam originem ducere ex Talmud libro fabulosissimo, adeoque ut falsam, vel saltem nullo sufficienti fundamento nixam, explodi posse. Quod si tamen hæc sententia ut vera supponitur, dico correctionem illam scribarum non fuisse depravationem, sed veram emendationem, factam post reditum è Babylonica captivi-

tate, ab Esdra & Synagoga magna, hoc est, concilio illo, quod Sanedrin appellabatur, quodque emendationem ab Esdra factam approbavit, & auctoritate sua sancivit; vel Doctoribus aliis, qui se Esdræ operis socios adjunxerunt, eumque adjuverunt ad colligendos, & suæ integritati restituendos libros sacros, qui tempore captivitatis dispersi & adulterati fuerant.

Porro correctionem illam scribarum non esse textus corruptionem, sed veram emendationem demonstrat Bellarminus loco citato, per inductionem ostendendo loca illa, quæ dicuntur à scribis esse correctæ, in vulgata nostra editione ita haberi, ut ea correxisse dicantur scribæ. Unde si correctiones illæ sunt textus hebraici corruptiones, sequitur vulgatam nostram editionem esse corruptissimam, quam tamen ut authenticam versionem ab omnibus fidelibus suscipi vult Ecclesia. Ex dictis hæcenus habemus editionem hebraicam à Judæis studiosè depravatam non fuisse. Sed

Quæres, utrùm editio hebraica sit omninò pura & integra?

R. Cum Bellarmino loco citato, non esse omninò puram & integram, sed errores aliquos habere, qui irreperunt partim imperitiis vel negligentia librari-um, præsertim cum ob magnam characterum similitudinem facile sit in hebræo errare; partim Rabbino-rum ignorantia, à quibus addita sunt puncta, qui-que in illis notandis facilè à vero aberrare potuerunt; cum verba hebræa, detractis punctis, variè legi possint, eaque proinde ante punctorum additionem variè potuerint legere; quin etiam potuerunt pro suo in Christianos odio interdum eam lectionem magis probare, quæ minùs faveret Christianis.

Observat ibidem Bellarminus errores illos, quos habet textus hebræus, non esse magni momenti, & nihilo-minus textum illum purum & integrum esse in iis, quæ ad fidem & mores pertinent, ac plerumque totam discrepantiam variarum lectionum in quibusdam di-ctionibus, quæ aut parum, aut nihil sensum mutant, positam esse. Addit denique, errores, qui additione pun-ctorum acciderunt, nihil omninò veritati officere; cum extrinsecus addita sint, & ita non mutant textum. Unde possumus si volumus, illa detrahare, & aliter legere.

ARTICULUS II.

De Editionibus græcis veteris Testamenti.

QUæritur 1. quot fuerint editiones græcæ veteris testamenti.

R. Novem numerantur communiter. Prima est ea, quam in Egypto ediderunt septuaginta seniores Judæi. Secunda est Aquilæ, Adriano regnante. Fuit autem Aquila primùm Gentilis, deinde Christianus, demùm Judæus. Tertia est Theodotionis, imperante Commodo. Hic Theodotio ex hæretico Marcionita factus est Judæus. Quartam edidit Symmachus sub Severo imperatore. Symmachus autem fuit primùm Ebionita, secundum aliquos; secundum alios, Samaritanus, deinde Judæus. Quinta est innominati authoris, in doliis apud urbem Palestinæ reperta sub Imperatore Antonino Caracalla. Sexta est etiam authoris innominati, inventa quoque in doliis apud Nicopolim, regnante Alexandro Severo. Septima Origenis est, qui versionem LXX. Senio-rum emendavit, multis ex Theodotionis versione ad-mixtis, & stellæ radiantis signo notatis, multis etiam obelo seu veru fixis. Hanc Origenis editionem in Ec-clesia valdè probatam fuisse colligitur ex Hieronymo, qui in epist. 89. ad Augustinum, omnes Christianorum bibliothecas replevisse, & in præf. in lib. 16. Isaiæ eam toto orbe dispersam esse, ac *καὶ*, hoc est, commu-nem vocari solitam testatur. Octavam magno labore exaravit S. Lucianus presbyter, in Diocletiani & Maxi-miani persecutione coronatus martyrio. Hanc editio-nem propria martyris manu scriptam, Nicomediæ sub Constantino Magno apud Judæos in pariete inventam esse testatur Synopsis Athanasiana. Nona denique au-thorem habet Helychium, à quo versio LXX. interpre-tum iterum emendata est, & tradita Ecclesiis Egypti.

Quæ-

Queritur 2. quo tempore versionem suam ediderit septuaginta Interpretes.

R. Duplex est hac de re sententia. Prima sententia docet editisse sub Ptolomæo Lagi filio, & est S. Irenæi lib. 3. adversus hæreses c. 25. & Clementis Alexandrini lib. 1. Stromat. ad finem vergente. Secunda sententia docet editisse sub Ptolomæo Philadelpho, qui Ptolomæo Lagi filio proximè successit. Hanc alteri sententiam facile anteponimus, quia plures habet pro se patronos, Josephum scilicet lib. 12. antiquit. Jud. c. 2. Philonem lib. 2. de vita Moysi, Tertullianum in apol. c. 18. Epiphanius lib. de mens. & pond. &c. imò & testem oculatum, nempe Aristæum, qui hujus translationis historiam conscripsit. Hanc translationem anno Philadelphi tertio factam scribit Eusebius in chronico.

Queritur 3. quos libros interpretati fuerint septuaginta seniores.

R. Septuaginta seniores interpretati sunt non solum quinque libros Moysi, sed etiam reliquos omnes, quos hebræorum canon comprehendebat. *Pro respons.* ex eo quod Apostoli in citandis prophetarum testimoniis nisi sunt græca versione. Atqui tum temporis alia non erat sacrarum scripturarum græca versio præter versionem LXX. Seniorum. Ergo, &c.

Dices. Aristæus, Josephus & Philo solum dicunt legem translaram fuisse à LXX. Senioribus. R. illos nomine legis intellexisse omnes libros sacros, hebræorum canone contentos; sicut postea intellexere Christus & Apostoli.

Dices. S. Hieronymus pluribus locis docet LXX. Seniores solum Pentateuchum vertisse: nam sic loquitur in proemio questionum hebraicarum: Josephus qui septuaginta Interpretem proponit historiam, quinque tantum ab eis libros Moysi translato refert. Et in cap. 5. Ezechiel. *Quamquam* & Aristæus, & Josephus, & omnis schola Judæorum quinque tantum libros Moysi à LXX. translato asserant. Et in cap. 2. Michæ: *Interpretatio LXX. si tamen LXX. est: Josephus enim scribit, & Hebræi tradunt, quinque tantum libros Moysi ab eis esse translato. . . . tantum discordat, &c.*

R. 1. S. Hieronymum his locis non asserendo, sed subdubitando loqui, & hanc LXX. Seniorum versionem in suis in Prophetas commentariis passim interpretari, eam ut genuinum eorum opus supponendo. 2. Aristæum & Josephum, ut jam dictum est, nomine legis intellexisse omnem scripturam sacram. 3. Parvi faciendam esse hac in re Hebræorum sententiam, propter pravum eorum erga Christianos affectum. 4. In nostra esse sententia S. Justinum martyrem in dialogo cum Triphone, ubi Judæos insinuat, quod de versione LXX. interpretum textus Eldæ, Hieremæ, & Psalmorum eraserint; & S. Irenæum lib. 3. adversus hæreses c. 25. ubi aperte significat LXX. Seniores eas omnes scripturas interpretatos esse, quas antea post captivitatem Babylonicam reparaverat Eldas; & S. Clementem Alex. lib. 1. Stromatum, ubi scribit Egypti Regem voluisse, ut Hierosolymitani eas, quæ apud se erant, prophetias in sermonem græcum interpretarentur. & S. Epiphanius lib. de mens. & pond. ubi expresse asserit, à LXX. Senioribus libros viginti-duos, juxta alphabeti apud Hebræos ordinem numeratos, conversos esse.

Queritur 4. quomodo facta sit LXX. Seniorum interpretatio.

R. Pro certo habetur LXX. Seniores hebræos, utriusque linguæ, hebraicæ scilicet & græcæ peritissimos, ab Eleazaro pontifice ad Regem Egypti Alexandriam missos, in Pharo insula; è regione Alexandria sita, septuaginta duorum dierum spatio scripturas sacras ex hebræo sermone in græcum transfuisse mirabili prorsus inter se consensione. At verò utrum singuli in singulis cellulis inclusi fuerint, & sic utrum singuli seorsim totam scripturam sacram ipsam planè verbis verterint, controversatur inter veteres & recentiores.

Partem affirmantem docet S. Justinus martyr, qui

in sua ad Græcos cohortatione narrat, Regem Egypti pari cum interpretibus numero domunculas extrui præcepisse, ut sigillatim pro se quisque interpretationem perficeret: illam quoque curam, qui operam eis dare iussi fuerant, mandatum, ut omnibus quidem modis ipsis intervirent, à congressu autem illos mutuo prohiberent; quo exquisita interpretationis veritas ex ipsorum etiam consensu cognosci posset; & cognito, septuaginta istos viros non solum eadem sententia, verum etiam eisdem esse verbis in translatione usos, ac ne una quidem dictione alium ab alio dissensisse. . . . admiratione attonitum (Ptolomæum) libros, ut par erat, exosculatum esse, &c.

Hac facta narratione, sic statim prosequitur: *Hæc vobis, viri Græci, non ut fabulam, neque ut consiliam historiam renunciamus: sed qui ipsi Alexandria fuerimus, & vestigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus: ab incolis, qui res patrias à majoribus per manus sibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus.* Justinus sequuntur Irenæus lib. 3. adversus hæreses c. 25. Clemens Alex. lib. 1. Stromatum; & Cyrillus Hierosol. catech. 4. nec ab illis dissentit Epiphanius, lib. de mens. & pond. nisi quod vult binos in singulis cellulis inclusos fuisse. Porro verisimilitudine non caret, quod à Justino dicitur, Ptolomæum, quod certior esset de sinceritate interpretationis, vel etiam, ut dicitur ab Irenæo, veritatem ne interpretes communi consilio veritatem occultarent, voluisse ut singuli seorsim opus molirentur.

Parti neganti præit S. Hieronymus in sua præfatione in Pentateuchum, ubi sic loquitur: *Nescio quis primus author septuaginta cellulas Alexandria mendacio suo extraxerit, quibus divisi, eadem scripturarum: cum Aristæas. . . & multo post tempore Josephus, nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos, contrulisse scribant, non prophetasse: aliud est enim ratem, aliud est esse interpretem: ibi spiritus ventura prædicat, hic eruditio & verborum copia, ea qua intelligit, transfert.* Hieronymi sententia ut probabiliori suffragatur Bellarminus, cum aliis recentioribus eruditibus.

Huic sententiæ pondus magnum tribuit, 1. auctoritas Aristæi, qui negotio interfuit, illiusque LXX. interpretum translationis historiam conscripsit, quem virum probum & doctum Eleazarus Pontifex in sua ad Ptolomæum epistola nominat, & ob modestiam Regi acceperat fuisse asserit Josephus, quemque verisimile non est circumstantiam cellularum reticere, imò & mentiri voluisse; cum mendacio suo videret multum elevari translationem illam, quam tamen inter alios maximè promoverat, ut idem Josephus testatur.

2. Auctoritas Josephi: cellularum enim non meminit, sed potius contrarium scribit: nam ita narrat *illi vero non parcentes labori, quam poterant accuratissime interpretabantur, usque horam nonnam assidentes operi. . . . mane autem regiam ingressi, salutato Rege, in eundem locum ad institutum negotium se referabant.* Quibus verbis aperte significat Josephus, interpretes in uno & eodem loco sedentes, simul interpretationi operam dedisse. Etenim, juxta Josephum, interpretes manè singulis diebus simul Alexandriam veniebant, & salutato Rege, simul redibant in eundem locum, ut ibi confidentes ad nonam usque horam operi incumberent.

Confirmatur ex verbis subsequentibus. *Versione autem legis, pergit Josephus, intra septuaginta duos dies absoluta, Demetrius advocatis omnibus Judæis in locum, ubi versatus fuerat, presentibus etiam interpretibus, perlegit codicem, concio vero Seniorum interpretationem approbavit.* Juxta Josephum itaque, absoluta versione, Demetrius regis bibliotheca præfectus, Judæos Alexandria degentes, & in librorum sacrorum lectione versatos, convocavit in basilicam illam, in qua facta fuerat translatio, & coram græcum codicem interpretum perlegit, quo audito, tota concio interpretationem comprobavit ut sinceram.

Nota. Unicus fuit, juxta Josephum, græcus codex Interpretum: at totidem fuissent quot erant interpretes,

pretes, si singuli in singulis cellulis seorsim interpretati fuissent. Item, juxta Josephum, Demetrius, versione absoluta, Judæos Alexandrinos convocavit, non ut cum illis conferret translationes à senioribus seorsim factas, sed ut coram eis legeret, & eorum examini subiceret translationem à senioribus communiter factam.

3. Autoritas Eusebii lib. 8. de præparatione Evangelica cap. 1. ubi ex professo agens de LXX. seniorum translatione, nullam cellularum mentionem facit, nec Aristæ circa cellulas silentium arguit, sed hæc illius, quibus cellulae referuntur, verba laudat: *Lectitata igitur, examinataque traductione* (omnes qui tunc aderant) *magna voce dixerunt: Quoniam probe ac sanctè divina scriptura traducta est, decens est, &c.* Cum autem dicitur, *Lecta, examinataque traductione*, non verò, lectis & inter se collatis traductionibus, manifestè supponitur unicam fuisse, & omnibus interpretibus communem interpretationem.

4. Autoritas S. Hieronymi; quia omnia, quæ aliquatenus ad scripturas divinas attinent, diligentissimè perscrutatus est. Ad ejus auctoritatem accedit ratio, qua motus est, nec immerito: nam LXX. seniores, Deo specialiter adjuvante, interpretatos esse negari non potest: quod enim tanta tum in eisdem sententiis, tum in eadem verba contentione tam brevi tempore scripturas divinas ex hebræo in græcum transulerint, sine speciali Dei adjutorio fieri non potuisse manifestum est. At quod etiam Deo inspirante interpretati fuerint, videtur dici non posse: nam fuerunt interpretes, non prophetae, seu scriptores sacri & inspirati. Atqui si vera est cellularum historia, necesse est LXX. seniores inspiratos fuisse etiam quoad omnia & singula verba, verborumque compositionem. Ergo, &c.

Pro hac etiam sententia citant Philonem recentiores: sed videtur nobis potius favere oppositæ sententiæ: Sic enim loquitur in lib. 2. de vita Mosi: *In eo secessu (LXX. seniores) cum consedisent solitarii, nemine interveniente arbitro... tanquam numine correpti prophetabant, non alia alii, sed omnes ad verbum eadem, quasi quopiam distante singulis invisibiliter.* Quibus verbis Philo videtur non obscure significare, LXX. Seniores fuisse etiam quoad singula verba à Deo inspiratos, & ita singulos, Deo inspirante, seorsim eandem & quoad sententias & quoad verba interpretationem scripsisse.

Denique Justino respondent, eum à Judæis, cellularum fabulæ fabricatoribus, deceptum, eique ruinas quasdam pro cellulis ostentatas: Irenæum verò, & veteres alios, qui Justinum secuti sunt, Justini bona fide errantis auctoritate ac testimonio persuasos, eum eo bona pariter fide errasse dicunt. Quantum autem attinet ad Epiphanius, qui in sua sententia singularis est, cum cæteri omnes vel nullas, vel septuaginta duas cellulas ponant; respondent eum vel non legisse Aristæum, sed aliis falsò referentibus credidisse; vel cum librum de mens. & pond. scriberet, Aristæum præ manibus non habuisse, & memoria lapsus esse; denique ut ut sit, cum solus sit, fidem non mereri, sed aut nullas, aut septuaginta duas cellulas esse ponendas.

Non omittam hic S. Augustinum in primam sententiam valdè propendere lib. 2. de doctrin. Christ. c. 15. ubi sic loquitur: *Septuaginta interpretum, quod ad verum testamentum attinet, excellit auctoritas: qui jam per omnes peritiores Ecclesias tanta presentia Spiritus sancti interpretati esse dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit. Qui si, ut fertur, multique non indigni fide predicant, singuli cellis etiam singulis separati, cum interpretati essent, nihil in alicujus eorum codice inventum est quod non iisdem verbis eodemque verborum ordine inveniretur in cæteris: quis huic auctoritati conferre aliquid, nedum præferre audeat?* Sed lite sub iudice relicta, ad aliam properamus questionem.

Queritur ergo 5. utrum LXX. seniores in textu hebræo in græcum transferendo, aliqua in re erraverint?

R. LXX. Seniorum interpretatio fuit numeris omnibus absoluta, neque eos in re aliqua lapsos esse, certissimè tenendum est.

Prob. Nam ita sentiunt Aristæus apud Eusebium lib. 8. de præp. Evang. c. 1, Philo lib. 2. de vita Mosi, Josephus lib. 12. antiq. jud. c. 2. Justinus in cohortatione ad Græcos, Irenæus lib. 3. cap. 25. Clemens Alex. lib. 1. strom. Epiphanius lib. de mens. & pond. Cyrillus Hierol. catech. 4. quibus adjungi possunt Hilarius prologo in Psalmos num. 8. Chrysostomus hom. 5. in Matth. & potissimum Augustinus lib. 2. de doct. Christ. c. 15. ubi post verba proximè laudata, sic prosequitur: *Si autem contulerunt (LXX. Seniores) ut una omnium communi tractatu judicioque vox fieret, nec sic quidem quinquam unum hominem qualibet peritia ad emendandum tot seniorum doctorumque consensum aspirare oportet, aut decet.* Ergo, &c.

Confirmatur. Quia tantum opus à tot hominibus tanta consensione tam brevi tempore perfici non potuit sine aliquo miraculo, & specialissima Spiritus sancti assistentia. Unde in memoriam tanti prodigii, in loco in quo interpretatio facta est, per multa sæcula festus dies singulis annis actus est; cum adhuc ageretur tempore Philonis, ut ipse testatur lib. 2. vitæ Mosi. *Quamobrem inquit, hodieque sollemnis celebritas renovatur in Pharo insula, ad quam non tantum Judæi, sed & alii plurimi trajiciunt, locum veneraturi in quo primum visa est hec interpretatio, & pro tanto beneficio quasi recente, acturi Deo gratias.* Atqui LXX. seniores cum tali Spiritus sancti assistentia, quam etiam in eis omnes quos citavimus agnoscunt, non potuisse non rectè ex omni parte transferre, manifestum est. Ergo, &c.

Obj. S. Hieronymus, cujus utpotè in scripturis, earumque versionibus omnibus veratissimi, auctoritas & testimonium omni exceptione majora sunt, videtur esse in opposita sententia, atque sensisse quod LXX. Seniorum interpretatio, etiam qualis ab eis edita est, in multis textibus hebræo difcors fuerit, ut

Prob. Nam 1. dicit LXX. Seniores, cum transferrent, propriæ industriae & eruditioni relictos fuisse. *Nescio quis primus auctor, inquit præfat. in Pentateuchum, septuaginta cellulas Alexandria mendacio suo extruxerit: quibus divisi eadem scripturarum: cum Aristæus... & multo post tempore Josephus, nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos contulisse scribant, non prophetasse.* Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi spiritus ventura prædicat; hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert.

2. Et ita LXX. Seniores humanitè labi potuisse, & re ipsa identidem lapsos esse; nisi malimus dicere, quod ablit, Apostolos aliquando mentitos esse, aliqua citando testimonia ut Scripturam sacram, quæ non erant scriptura sacra. *Aut aliter, inquit ibidem, de eisdem libris per septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut quæ illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint:* nam in Evangelistarum & Apostolorum libris multa de veteri testamento legimus, quæ in nostris codicibus (quibus LXX. seniorum interpretatio continetur) non habentur, ut est illud: *Ex Aegypto vocavi filium meum: &c.* Quoniam Nazareus vocabitur: &c. Videbunt in quem compunxerunt, &c. Præterea, ubicumque sacratum aliquid scriptura testatur de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt. Adde quod, cum interpretati sint ante adventum Christi, quod nesciebant, dubiis protulere sententiis.

Verum quidem est S. Hieronymus prudenti LXX. seniorum æconomia tribuere, quod aliqua prætermiserint. Neque verò, inquit proem. in quæst. hebr. lib. Genes. septuaginta interpretum... errores arguimus... cum illi Ptolomeo Regi Alexandria mystica quedam in scripturis sanctis prodere noluerint, & maxime ea, quæ Christi adventum pollicebantur; ne viderentur Judæi & alterum Deum colere. At hoc non

tam

tam ex propria, quam Judæorum LXX. seniores ex-eusantium mente dicit, ut patet ex præfat. in Panta-teuchum, ubi sic loquitur: *Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolomæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet, &c.* Quare inferius dicit, eos fuisse puros interpretes, adeoque errori obnoxios, & quod nesciebant dubiis protulisse sententiis. Præterea, cum hac prudenti æconomi manet semper LXX. seniorum interpretationis dissonantia cum textu hebræo.

R. 1. Opponendo Hieronymo Aristæum, Philonem, Josephum, Justinum martyrem, Iræneum, &c. Unius Philonis verba hic exscribam. *Sive Chaldaei (Chaldaum ponit pro Hebræo, propter idiomatum affinitatem, nisi tamen hic sit error libractorum) græcam linguam, sive Græcos chaldaeam didicerit, in utraque scriptura tum chaldaica, tum ejus interpretatione, miratur germanitatem, imò rerum verborumque consonantiam adorari, non interpretes illos, sed initiatores & prophetas appellans, quibus datum est sincerissimas Moysi (& aliorum scriptorum sacrorum) cogitationes assequi spiritu purissimo.*

R. 2. Opponendo Hieronymum Hieronymo: nam sic ait præfat. 1. in lib. Paralip. *Si septuaginta interpretum pura, & ut ab eis in græcum versa est, editio permaneret, superflue me chromati . . . impelleres, ut hebræa volumina latino sermone transferrem . . .* Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria (LXX. interpretum) & germana illa antiquaque translatio corrupta sit atque violata; nostri arbitrii putas, &c. Ecce S. Doctor agnoscit LXX. Seniorum interpretationem non puram; & ut ab eis in græcum versa fuerat, sed corruptam atque violatam suo tempore extitisse: Quare ergo errores, quos tunc habebat illa translatio, non corruptoribus atque violatoribus, sed illius authoribus impingit? An non corruptores & violatores hujus interpretationis eam corrumpere & violare potuerunt, eradendo alia, alia vero supperaddendo?

Præfat. 2. in eundem librum loquens de hæbræis nominibus, quæ novem primis capitibus continentur, hæc habet: *Liberè vobis loquor: ita in græcis & latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam hebræa, quam barbara quedam, & sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt (nomina) transfulerant, sed scriptorum culpe ascribendum.* At si LXX. interpretes fuerint Spiritu sancto pleni ad hoc ut hebræa nomina, quod parum vel non multum intererat, rectè transferrent, qua verisimilitudine dici possunt non fuisse Spiritu sancto pleni ad alia, quæ majoris, imò maximi erant momenti, rectè fideliterque transferenda? E si supponuntur ad hoc etiam fuisse pleni Spiritu sancto, quo pacto factum est, ut nominibus hebræis rectè translatis, alia non rectè fideliterque transfulerint?

Præfat. 1. S. Doctor asserit LXX. interpretum translationem nascentis Ecclesiæ roborasse fidem, adeoque ad id idoneam fuisse. At quomodo ad id idonea fuit, si interpretes ea quæ ad Christi adventum & divinarum Personarum trinitatem attinent, & in hebræo habentur, consules suppresserant? Sed ex occasione data, sic adhuc argumentor. Hebræarum scripturarum translatio a LXX. interpretibus ante adventum Christi facta est divino consilio, nimirum ut per eam nascentis Ecclesiæ fides roborari posset. Ergo si LXX. interpretes pleni fuerint Spiritu sancto maxime ad rectè fideliterque transferenda ea quæ attinebant ad divinarum Personarum trinitatem, & Christi adventum, divinitatem, aliaque ejus mysteria, & quorum suppressio consilio divino repugnabat. Hinc

R. 3. Septuaginta seniores fuisse quidem interpretes, non vates, adeoque non fuisse inspiratos quomodo inspirati fuerunt omnes sacri scriptores: alioqui non puram scripturæ sacræ interpretationem, sed scripturam sacram condidissent, quod est falsum. At habuerunt specialem, imò specialissimam Spiritus sancti

ad rectè fideliterque interpretandum assistentiam; cum pleni Spiritu sancto interpretati fuerint, ut dicit ipsemet Hieronymus. Cum tali autem Spiritus sancti assistentia rectè fideliterque omnia interpretatos esse negari non potest, propter autoritatem Hieronymi, quæ certè nec evidenti rationi, nec longè antiquiorum scriptorum, Aristæi scilicet, Philonis, Josephi, Justinii, Iræni, Clementis Alex. &c. auctoritati prævalere non debet.

Neque verò ex eo quòd LXX. seniores dicuntur rectè fideliterque interpretati esse omnia, sequitur Apostolos mentitos esse, cum aliqua testimonia citantur ut scripturam sacram, quæ tamen non legebantur in editione LXX. seniorum tempore Hieronymi: nam testimonia illa habentur in hebræo, ut ostendit S. Hieronymus in sua in Pentateuchum præfatione; nec mirum est quòd non legerentur in editione LXX. seniorum, qualis tempore Hieronymi extabat; cum tunc non esset pura, & ut ab eis in græcum versa est, sed corrupta atque violata, ut diserte Hieronymus asserit in prima præfat. in lib. Paralip. & præfat. in Esdras, ubi sic loquitur: *Si quis septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria veritas ipsa lacerata & universa demonstrat; nec potest utique verum asseri, quod diversum est; mittite eum ad Evangelia, in quibus multa ponuntur quasi de veteri testamento, quæ apud septuaginta interpretes non habentur.* Quis autem hoc jussit mirabitur, vel ipsis imputabit interpretibus; cum exemplaria omnia tunc temporis lacerata essent & inversa, ut ipsa varietas illorum exemplarium demonstrabat?

At inquit. Testimonia illa, de quibus loquitur Hieronymus, in nullis exemplaribus LXX. interpretum legebantur Hieronymi tempore. Ergo quòd abfuerint, ipsis interpretibus, non eorum editionis corruptoribus ascribendum est. R. 1. Quòd testimonia illa in nullis exemplaribus LXX. interpretum legerentur, quis scit? Certè hoc nescivit, nec scire potuit Hieronymus; cum omnium quæ tunc extabant exemplarium, copiam nec habuerit, nec habere potuerit. 2. Supposito quòd in omnibus tunc temporis exemplaribus editionis LXX. interpretum deessent illa testimonia, dico id factum esse vel negligentia aut imperitia exscriptorum, vel potius malitia Judæorum, qui in odium Christi & religionis christianæ jam ante medium secundi sæculi ex LXX. interpretum versione multa, quibus Christi divinitas aliaque ejus mysteria probari poterant, loca eraserant, ut testis est omni exceptione major Justinus martyr in suo cum Tryphone dialogo; vel denique partim oscitantia aut ignorantia exscriptorum, partim Judæorum malitia.

Queritur 6. utrum etiam nunc habeamus germanam LXX. interpretum translationem.

R. Triplex est hac de sententia. Prima est eorum qui tenent versionem LXX. interpretum penitus interitisse. Sed hæc sententia est omnino improbabilis: nam prorsus incredibile est quòd versio quæ ab exordio christianæ religionis ad usque tempora Hieronymi & Augustini & celeberrima communissima fuit in tota Ecclesiâ, tota exciderit, & alia ejus loco conservata sit: imò hæc sententia est evidenter falsa; cum multa testimonia ex LXX. interpretum versione a veteribus citata, eadem in nostris codicibus græcis inveniantur.

Secunda sententia extrema est, & contendit versionem LXX. interpretum etiam nunc puram esse atque integram, si tamen excipias primorum Patriarchatum chronologiam, & aliqua alia quæ parvi momenti sunt. Duplici autem potissimum ratione ducitur. 1. Ecclesiâ græca ab Apostolorum tempore hæc usque hæc versione utitur, eamque semper summa cura summoque studio ut germanam scripturam conservavit. Ergo vel etiam nunc versio LXX. interpretum pura est & integra, vel celeberrima Ecclesiâ, quæ tot doctissimos Ecclesiæ Patres peperit, sanam & integram scripturam non habet amplius. 2. Sixtus V. versionem LXX. interpretum studio Cardinalis Carafæ Apostolici Bibliothecarii anno 1582. ex antiquissimo Bibliothecæ Vati-

Vaticanæ codicis editam, solemniter approbavit, Ergo, &c.

Tertia sententia media est, quam tenet Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 6. ubi docet versionem LXX. interpretum adhuc extare, sed valde viciatam in pluribus locis: ita ut jam tutum non sit hebraicos vel latinos textus emendare ex codicibus græcis. Hoc autem potissimum probat, 1. ex eo quod hæc versio, cujus absolutissima fuit cum textu hebræo consonantia, ut testantur Aristæus, Philo, & alii antiquissimi scriptores fide digni, nunc pluribus locis ab hebræo dissentiat, multa non habeat quæ sunt in textu hebræo, multa habeat quæ non habet textus hebræus; quod norunt omnes utriusque linguæ, hebraicæ & græcæ periti, & in utriusque textus lectione versati; alii verò discere possunt à Hieronymo. 2. Ex eo quod hæc versio multas habeat sententias quæ cum veritate coherere non possunt, ut ostendit inductione.

Ad 1. autem secundæ sententiæ argumentum respondetur, si Ecclesia græca nunc putam & integram habet scripturæ interpretationem, Ecclesiam latinam non habere, nisi valde corruptam: nam si versio LXX. interpretum, qualis nunc extat, pura & integra est, paucis exceptis, quæ parvis sunt momenti, textus hebræus corruptissimus est, & ita corruptissima est vulgata nostra editio, quæ, excepto Platerio, cum hebræo magis convenit, quam cum græco. Videant igitur, utrum malint apud Ecclesiam græcam, quæ tota ferè in schisma & hæresim prolapsa est, an apud Ecclesiam latinam quæ apud se habet summum Pontificem, & longè maxima pars est veræ Ecclesiæ, esse putam & integram scripturæ sacre interpretationem?

Præterea, cum illo Ecclesiæ græcæ in versione LXX. interpretum servanda studio, hæc versio etiam in rebus magni momenti depravata fuit primis Ecclesiæ sæculis, ut constat ex Justino martyre, & ex eo quod tunc sæpius emendata fuit: non enim emendatione indiget, nisi quod depravatum est. Item ad nique Hieronymi artem pervenire non potuit, nisi corrupta, violata, lacerata, inverba, ut testatur ipse Hieronymus; quis scit illam pristinæ puritati & integritati restitutam esse? Quis credet illam ab eo tempore per mille & trecentos annos puram & integram permanere potuisse, quantacumque in ea servanda Ecclesiæ græcæ cura fuisse supponatur?

Ad secundum argumentum responderetur, falsum esse, quod Sixtus V. hanc versionem ut puram & integram sanctione sua approbavit: solum enim editionem Cardinalis Carafæ cura factam approbavit, ut utilem ad latinæ vulgatæ editionis & veterum Patrum intelligentiam, simulque prohibuit, ne quis privata autoritate eam ulterius annos puram & integram permanere potuisse, quantacumque in ea servanda Ecclesiæ græcæ cura fuisse supponatur?

Veritas hujus nostræ responsionis confirmatur ex dedicatoria Cardinalis Carafæ ad Sixtum V. epistola, in qua editionem promittit, non quæ pura sit & integra LXX. seniorum interpretatio, sed solum quæ ad Septuaginta interpretationem, si non toto libro, majori certe ex parte, quam proximè accedat. Talis autem editio potest adhuc à puritate & integritate versionis LXX. interpretum multum abesse; neque eam approbare Sixtus V. dici potest, nisi ut ad Septuaginta interpretationem juxta correctorum judicium, si non toto libro, majori certe ex parte quam proximè accedentem, atque hoc pacto ad intelligentiam vulgatæ nostræ editionis latinæ & veterum sanctorum Patrum utilem futuram.

Quæritur 7. quo primùm sermone conscripti fuerint libri deuterocanonici veteris testamenti.

R. 1. Probabile est Ecclesiasticum hebraico, & librum Sapientiæ græco sermone à scriptore sacro conscriptos fuisse: de illis enim sic loquitur Hieronymus præfat. in libros Salomonis: *Fertur & Panaretos Jesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem hebraicum reperi. . . secundus apud hebræos nusquam est, quin & ipse stylus græcam eloquentiam redolet.* 2. Libri Tobie & Judith conscripti fuerunt caldeo sermone, ut expressè Hieronymus affirmat de primo in sua præfat. in librum Tobie, & de secundo in præfat. in librum Judith. 3. Probabile est librum primum Machabeorum conscriptum fuisse hebraicè; secundus verò græcè conscriptus fuit: de utroque enim sic loquitur Hieronymus in Prologo galeato: *Machabeorum primum librum hebraicum reperi. Secundus græcus est, quod ex ipsa quoque phrasi probari potest.*

ARTICULUS III.

De Editione græca novi Testamenti.

Quæritur 1. qua lingua libri novi Testamenti à suis authoribus conscripti fuerint?

R. 1. Matthæus Apostolus hebraicè composuit Evangelium suum pro Hebræis, ut tradit S. Irenæus lib. 3. adversus hæreses c. 1. *Matthæus, inquit, in Hebræis ipsorum lingua scripturam edidit Evangelii, cum Petrus & Paulus Romæ evangelizarent, & fundarent Ecclesiam.* Et post eum Hieronymus in catal. script. eccl. in Matthæo, ubi hæc habet: *Matthæus qui & Levi ex Publicano Apostolus, primus in Judea propter eos qui ex circumcisione crediderant, Evangelium Christi hebraicis litteris verbisque composuit, quod quis postea in græcum transfulerit, non satis certum est.* Translatum fuisse à Jacobo Apostolo qui frater Domini dictus, & primus Hierosolymorum Episcopus ab Apostolis constitutus, dicitur in synopsi Athanasiana.

2. Reliquas novi Testamenti partes ab Apostolis Evangelistis quorum nomina in fronte gerunt, græco sermone conscriptas fuisse exploratum est, exceptis tamen Evangelio Marci, & Epistola ad Hebræos. Nam 1. aliquo moderni scripserunt Evangelium Marci à Marco primùm Romæ scriptum esse latino sermone, & postea ab eodem Aquilejæ in græcum esse translatum. 2. Epistolam ad Hebræos hebraicè à Paulo scriptam fuisse, ut probabilius, insinuat Hieronymus in catal. in Paulo: *Scripserat autem, inquit, ut Hebræus Hebræis hebraicè, id est, suo eloquio disertissimè, ut ea quæ eloquenter scripta fuerant in hebræo, eloquentius verterentur in græcum, & hanc causam esse quod à cæteris Pauli Epistolis discrepare videatur.*

Quæritur 2. utrum editio græca novi Testamenti sit pura & integra.

R. Non est omnino pura, sed in eam errores aliqui saltem librariorum negligentia irreperunt: ita ut tutum non sit semper latina ex græcis corrigere. Ita tenet Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 7. & aliquot exemplorum inductione probat. Addit plurimis græcis codicibus multas veræ scripturæ partes deesse, ut initium capitis 8. Evangelii Joannis, ultimum caput Marci, versiculum 7. cap. 5. Epist. 1. Joannis, *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus.* Item quadam esse in omnibus codicibus græcis, quæ non sunt partes veræ scripturæ; ut illud, *Quia nunc est regnum & potentia, & gloria in sæcula*, quod additur orationi Dominicæ Marth. cap. 6.

ARTICULUS IV.

De latinis Editionibus Scripture sacre, & Vulgatæ nostræ auctore.

Quæritur 1. quot olim fuerint latinæ editiones scripturæ sacre.

R. Ver-